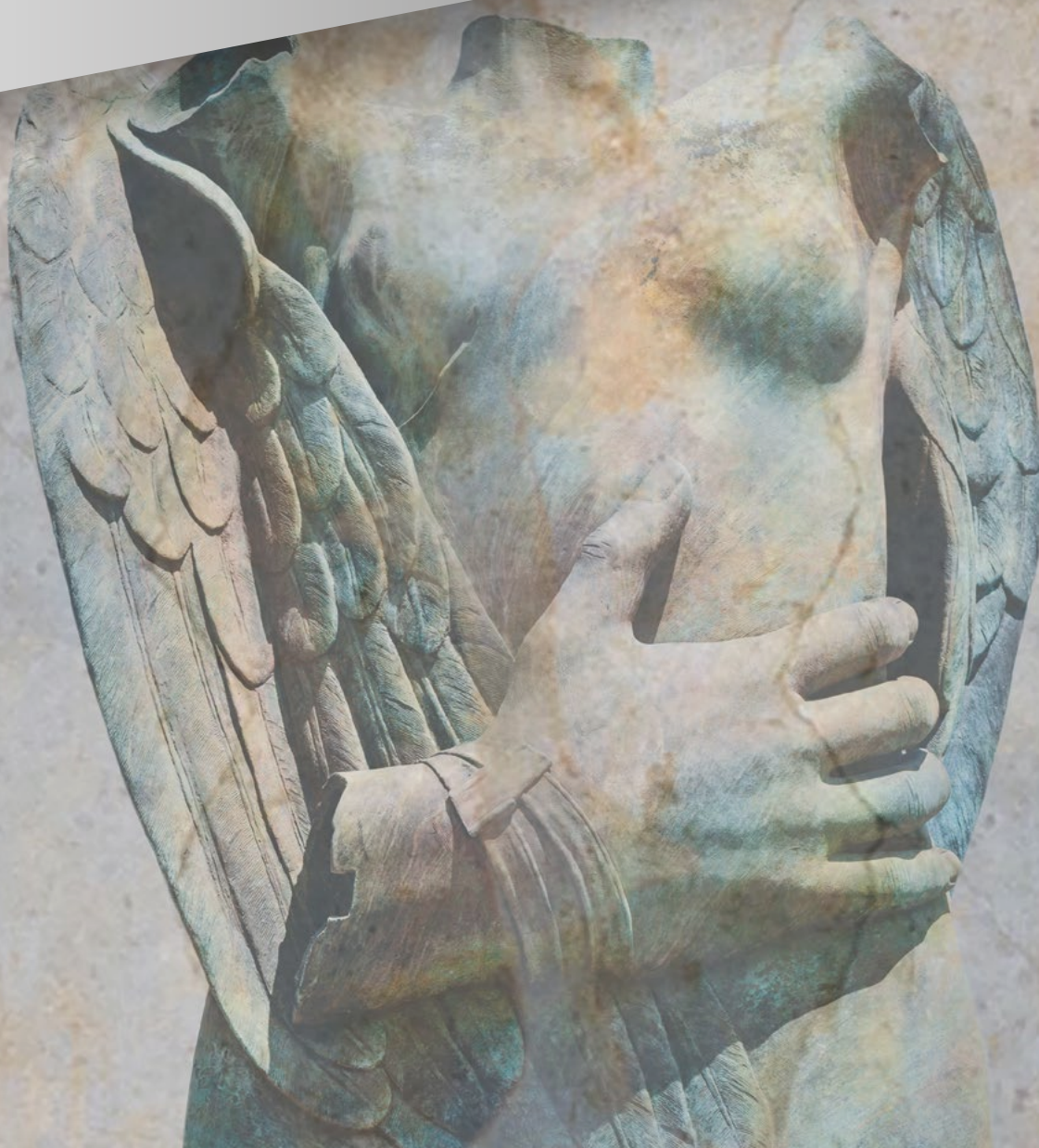

J. D. UNWIN *SEX AND CULTURE*
CÍMŰ MŰVÉNEK KRITIKAI FELDOLGOZÁSA

FEJLŐDÉS, DE MILYEN ÁRON?

Krúdy Tamás

J. D. UNWIN SEX AND CULTURE
CÍMŰ MŰVÉNEK KRITIKAI FELDOLGOZÁSA
FEJLŐDÉS, DE MILYEN ÁRON?

Krúdy Tamás

Joseph Daniel Unwin Sex and Culture című monumentális munkájának feldolgozásában egy kulcsfogalomhoz érkeztünk most el, mégpedig az abszolút monogámiához. Unwin úgy találta, hogy minden nagy civilizáció, amely kiemelkedő kulturális teljesítményre volt képes, felívelő szakaszában szigorú (abszolút) monogámiát írt elő a tagjai számára, ami azonban óriási áldozatokkal járt, főként a nők és a gyerekek részéről, ezért nem is volt fenntartható sokáig. Ám amint lazítottak a szigorú szexuális önmegtartóztatás követelményén, és amint kibővültek a szexuális lehetőségek, ezeknek a kultúráknak a társadalmi energiája rövid idő alatt – csupán három generáció elteltével – elfogyott és lehanyatlottak. A probléma, amivel minden civilizáció szembekerül az, hogy miként lehet a szexuális lehetőségeket a minimumon tartani, ugyanakkor megőrizni a nemek közötti egyenlőséget. Ebben a tanulmányban megvizsgáljuk azt is, hogy kortárs nyugati kultúránk hol tart ebben a kérdésben.

AZ „ABSZOLÚT MONOGÁMIA” INTÉZMÉNYE A TÖRTÉNELEMBEN

A rendelkezésére álló anyagok elemzéséből Unwin azt a következtetést vonta le, hogy bármely nagy civilizáció, amely az általa „racionálisztikusnak” nevezett szintre jutott, a kezdeti expanzív, feltörekvő, hódító szakaszában megkövetelte tagjaitól a szigorú monogámiát. A *társadalmi energia* fogalmával, valamint a *szexuális reguláció* illetve *kulturális kondíció* összefüggéseivel külön tanulmányokban foglalkozunk. Itt elég megemlítenünk annyit, hogy Unwin szerint egy társadalom racionális szintre történő felemelkedésének három feltétele van: az államformát tekintve az abszolút monarchia; kulturális téren a deisztikus kondíció; a szexuális szabályozást illetően pedig az abszolút monogámia.

A racionalisztikus társadalmakat Unwin szerint a következőkről lehet felismerni: „A további szellemi energiák felhalmozásának hatására sok dolog, ami eddig megismerhetetlennek számított, és az univerzum erői irányították, megmagyarázhatóvá vált. A *természetesnek*¹ tartott dolgok területe folyamatosan bővült, aminek az elkerülhetetlen következménye a világ egy új értelmezése lett, a továbbra is ismeretlen dolgokra alapozva. És amikor a „természetes” fogalma először megjelenik, a társadalom meghasonlik önmagával, amelyet további meghasonlások követnek, ahogy a „természetes” területe tovább bővül. Az új elképzelések konfrontálódnak a régi jelentésekkel; és azok, akik a régi hit megtartására törekcsenek, összeütközésbe kerülnek azokkal az újítókkal, akik le szeretnék rombolni azt. Az ilyen társadalom racionalisztikus állapotban van. Ahhoz, hogy egy társadalom a racionalisztikus fázisba lépjen, nem csupán a szexuális lehetőségek visszaszorítása szükséges, hanem ezek folyamatos minimumon tartása is. Az ilyen társadalom megnövekedett mentális energiája és figyelem a környezetének, az emberi tevékenységnek, az emberi élet minden kérdésének minden apró részletére kiterjed. Minden elképzelhető tekintetben átforgalmazza az addig uralkodó nézeteket, kitágítja mentális kapacitásait és kibővíti működési területét. Az értelem erejét felhasználva koncepciót alkot a látható világról és elméletét alkalmazza is rá; többet termel, mint amennyit elfogyaszt, javakat halmoz fel; az anyagi jólét új forrásait tárja fel, amelyeket a kevésbé energikus társadalmak elhanyagoltak; a régi dolgok új megközelítésmódjait fedezi fel, a természetet felhasználja a saját céljaira, „uralma alá hajtja” a Földet.”²

Unwin az ilyen kapacitásokat felmutató racionalisztikus társadalmak közé a következő 16 történelmi népet sorolta: sumérok, babiloniak, egyiptomiak, asszírok, hellének, perzsák, hinduk, kínaiak, japánok, szasszanidák, arabok, mórok, rómaiak, teutonok, angol-szászok és angolok. Könyvében a 16 civilizált társadalom közül hat kultúra - a sumér, a babiloni, az athéni, a római, az angolszász és az angol – részletes elemzésére vállalkozik a rendelkezésre álló gazdag történelmi forrásanyag feldolgozásával.

De milyen is volt az az „abszolút monogámia”, amely Unwin szerint előfeltétele egy társadalom civilizációs felemelkedésének? Nos, szó szerint nem egy leányálom. 3500 évvel Krisztus születése előtt Babilonban például egy férfi úgy szerzett magának feleséget, hogy megvásárolta őt a szüleitől (ezt az ún. mennyasszony-díjat *tirhatunak* hívták Babilonban). Az így szerzett feleség mindenben a férje alárendeltje volt, semmilyen önálló joggal nem rendelkezett. Ha ellenszegült a férjének, vízbe fojtották; az ilyen viselkedést ugyanis nem csak a férjre, hanem az egész társadalomra nézve veszélyesnek tartották. A férj viszont bármikor és bármilyen indokkal eltaszíthatta magától a feleségét, akár el is adhatta, vagy zálogként felajánlhatta kölcsön fejében. Nagyon fontos itt megjegyezni, hogy – bár az eddigiekből könnyű lenne ezt a következtetést levonni – az abszolút monogámiát előíró társadalmak mégsem a férj/férfi önkényuralmát vezették be, hanem a férjen mint családfőn keresztül tartatták be a társadalmi normákat. Az esetek jelentős részében a férjnek a saját érzelmei vagy meggyőződése ellenére kellett bizonyos szankciókat végrehajtani a családtagjaival szemben.

Ilyen szigorúak, sőt mai mércével mérve nyugodtan mondhatjuk, hogy embertelenek voltak a babiloni rendelkezések, amelyek azonban egyáltalán nem voltak egyedülállóak. Unwin úgy találta, hogy az általa vizsgált mind a 16 nagy civilizációban, eleinte ehhez hasonló szabályok voltak érvényben, a protestáns angolokat kivéve. Ebben a két civilizációban ugyanis a férfi nem vásárlás útján jutott hozzá a feleségéhez, és így nem is lett annak tulajdonosa. Azokban a civilizációban, ahol a férj valamilyen ingó vagy ingatlan vagyontárgyat adott

¹ A „természetes” (*natural*) fogalmának a megjelenése indítja be a tudományos gondolkodást (*természettudomány / natural science*). A természetes – szemben a természetfeletti – az, amihez nem szükséges semmilyen „isteni” beavatkozás, hanem felismerhető törvényszerűség alapján és mindig ugyanúgy történik meg valami.

² J.D. Unwin: *Sex and Culture*, Oxford University Press, 1934, 374. (ford. K.T.)

át a feleségéért annak szüleinek, korlátlan ura lett a felesége személyének, szexuális kapacitásainak és a munkája gyümölcseinek. Idővel azonban a szokás, hogy a férfi fizet a feleségéért, minden civilizációban átalakult: a férj például már nem a szülőknek, hanem a feleségnek fizetett a nászéjszaka után, megjelent a hozomány/kelengye intézménye, amit a feleség szülei adtak a lányuknak. Azután, ahogy telt az idő, az anyagi juttatások egyre inkább szimbolikussá váltak vagy teljesen el is tűntek, és a házasságból, amely eredetileg a menyasszony szülei és a vőlegény (és/vagy a szülei) között kötött alkut jelentette, a házasuló felek közötti, közös akaratból létrejövő szerződés lett. Ezzel a folyamattal párhuzamosan minden civilizációban komoly változások zajlottak le a házas nők jogi helyzetét illetően is. Felszabadultak a teljes alávetettségéből, és a jog általi el nem ismertségből, szabad és egyenlő polgárokká váltak, akiknek lehetett tulajdonuk, kereskedhettek és szerződést köthettek. Amikor pedig az örökös és örökhagyói jogokat is megkapták, teljesen egyenlővé váltak a férfival. Unwin hangsúlyozza, hogy minden nagy civilizációban ugyanezek a folyamatok és ugyanúgy zajlottak le. „Ezek a nagy társadalmak különböző földrajzi viszonyok között éltek, más rasszhoz tartoztak, de a házassági szokásaiknak a története ugyanaz. Kezdetben minden egyes nagy társadalom ugyanúgy vélekedett a szexualitás szabályozása felől. Aztán ugyanazok a harcok kezdődtek, ugyanazok az érzelmek kerültek kifejezésre, ugyanazok a változtatások történtek, amelyek ugyanazt az eredményt hozták. Mindegyik társadalom a minimumra redukálta a szexuális lehetőségeket és a felszabaduló nagy társadalmi energia birtokában virágzásnak indult. Aztán kitért a szexuális lehetőségek körét, a társadalmi energiája megcsappant és a kultúra lehanyaglott. Az egyetlen igazán figyelemreméltó jellemzője ennek az egész történelemnek a kéréllhetetlen monotonia.”³

Ha kicsit felszínesen gondolkodik az ember, mindebből könnyen arra a következtetésre juthat, hogy a szexuális lehetőségek visszaszorítását és minimum szinten tartását, amely egy társadalom felvirágzásához szükséges, csak a nők teljes alávetettsége árán lehet elérni. Ez azonban óriási tévedés - figyelmeztet Unwin. Mert ugyan igaz, hogy a nagy civilizációk a múltban a nők (és a gyerekek) jogfosztottsága árán jutottak kultúraépítő társadalmi energiához, de abszolút elhamarkodott dolog lenne azt képzelni, hogy a szexuális lehetőségek minimumon tartása csak ezen az áron valósítható meg. „A bizonyítékok azt mutatják, hogy a nők és a gyerekek alávetettsége elviselhetetlen, és ezért csak időszakos lehet. Ugyanakkor az elénk tárt bizonyítékokból az egyáltalán nem következik, hogy a kötelező szexuális önmegtartóztatás is elviselhetetlen, és ezért csak ideiglenes lehetne. Egy ilyen állítás teljesen ellentmondana mindannak, ami a kutatásainkból kiderül.”⁴

Rendkívül fontos tehát hangsúlyozni, és aki mást állítana, az félreérti Unwin kutatását, hogy egy civilizáció racionalisztikussá válásának, a tudomány, a művészet és a kultúra általános fejlődésének nem feltétele a női nem alávetettsége és jogfosztása, ennek a fejlődésnek az a feltétele, hogy a szexuális lehetőségek a minimumra legyenek redukálva. A múltban a szexuális lehetőségek visszaszorítását a nők alávettségén keresztül érték el, ez azonban nem jelent szükségszerűséget, nem jelenti azt, hogy ne lehetne ezt másképp is elérni.

³ Uo. 381.

⁴ Uo. 382.

DE MIT KEZDJÜNK A FIATAL FÉRFIAKKAL?

A neves amerikai antropológus, Margaret Mead a fenti dilemmát (kulturális fejlődés vs. szexuális szabadság) más oldalról közelítette meg, de - mint látni fogjuk - valójában ugyanarról a kérdésről van szó. Mead szerint a probléma, amellyel minden civilizáció szemben találja magát az, hogy mit kezdjenek a fiatal férfiakkal. Vezetés, irányítás, az energiáik jó irányba történő becsatornázása híján, a férfiak erőszakossá és destruktívvá válhatnak. Minden ismert emberi társadalomban az erőszakos bűncselekmények elkövetői sokkal nagyobb számban férfiak, mint nők.

A poligám társadalmi berendezkedés - amikor kevés férfi sok szexhez jut, míg sok férfi egyáltalán nem jut szexhez - elmélyíti az egyébként is létező társadalmi egyenlőtlenségeket (erről az Egy forradalmi kísérlet című tanulmányban írunk bővebben). Nem nehéz belátni, hogyha egy társadalomban sok a magának feleséget nem találó, szexre kíhezett férfi, az biztos recept az erőszakra. A szociológiai és az antropológiai kutatások is alátámasztják ezt: a poligám társadalmakban magasabb az erőszakszint, mint a monogámokban⁵. Ezért van az, hogy a poligámia világszerte visszaszorulóban van, és egyre inkább átadja a helyét a monogámiának. A férfiak energiái a monogám társadalmakban válnak a legkevésbé rombolóvá, hiszen azok így a feleségük és gyerekeik eltartására, és az egész társadalom javára fordítódnak. A családjukban benn tartott és a feleségük mellett elköteleződött férfiak válnak a legkevésbé destruktívvá, az ő teremtőre fordított energiáik azok, amelyek jelentősen megnövelik az Unwin által is emlegetett „társadalmi energiát”. A férfiak energiáit tehát a családba integrálva lehet teremtőre fordítani.

Ha viszont a férfit nem sikerül elkötelezni egyetlen nő (a felesége) mellett, és benn tartani a családjában, akkor az energiáit sem lehet a közjó javára fordítani, azaz - Unwin terminológiájával élve - annak a közösségnek megcsappan a társadalmi energiája.

CSÖKKENŐ FÉRFIRÉSZVÉTEL A FELSŐOKTATÁSBAN

Magyarországon a 90-es évek elején következett be az a fordulópont, amikor a nők egyértelműen többségbe kerültek a felsőoktatásban. És nem csak a hagyományosan nőiesnek számító karokon, hanem minden területen – a műszaki tudományokat és az informatikát kivéve, ahol – egyelőre – még megmaradt a férfidominancia. Az okokról az *ujkatedra.hu* közoktatással foglalkozó hírportál *Hátrányos helyzetben a fiúk*⁶ című cikkében olvasható a következő: „Fényes Hajnalka, a Debreceni Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Tanszékének docense egyenesen az oktatási rendszerben megvalósuló „férfihátrányról” ír. A lányok nemcsak hogy többségben vannak a gimnáziumokban és a felsőfokú képzésben, de iskolai eredményességük is jobb. Fényes hosszan ír tanulmányában ennek lehetséges okairól, amelyek között a lányok tanulási módszerének nagyobb sikeressége, a jobb nem kognitív képességek, a nagyobb önfegyelem, a nagyobb megfelelni akarás (fontosabb számukra a külső elismerés), a nagyobb tanulási kedv és végül a nagyobb kulturális aktivitás (többet olvasnak, a kulturális fogyasztásuk nagyobb) szerepelt. Az iskolában a tudás mellett a szorgalom a fontos, nem a kreativitás vagy az éles ész, ami inkább a fiúkra jellemző. A lányok szorgalmasabbak és inkább memorizálnak, míg a fiúk az ismeretek közötti kapcsolatok megtalálására törekednek.”

A jelenlegi iskolarendszerben a lányos viselkedés vált a normává, a fiús viselkedés pedig deviánssá. Ennek következtében a fiúk egy jelentős része elveszíti a motivációit és az ambícióját, és olyan hamar ki akar szabadulni az iskolarendszereből, amilyen hamar csak lehet.

Míg 2001-ben Magyarországon 6732-vel több férfinak volt diplomája, mint nőnek, addig 2011-ben már 182,932-vel (!) több nő rendelkezett diplomával, mint férfi.⁷ A diplomával rendelkezők arányának növelése a társadalmon belül oktatáspolitikai cél, de a tapasztalatok azt mutatják, hogy a nők jobban motiváltak a magasabb végzettség megszerzésére, mint a férfiak.

Az amerikai *The Wall Street Journal* 2021. szeptember 6-án megjelent cikkében arról ír, hogy az Egyesült Államokban a felsőoktatásban az idei tanévben 60%-40% a nők-férfiak aránya. Ez azt jelenti, hogy évről évre kb. 50%-kal több nő szerez diplomát, mint férfi. Ez azt is

⁵ Lahore and Wau Cairo: *The link between polygamy and war*, *The Economist*, 2017. december 23.

⁶ Hátrányos helyzetben a fiúk, *Új Katedra - Közoktatási Hírportál*, <http://www.ujkatedra.hu/ujkatedra/osszes-cikkunk/hatranynos-helyzetben>

⁷ KSH, Népszámlálás 2011, Iskolázottság 1.1.6.; https://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_iskolazottsag

jelenti továbbá, hogy a diplomát szerző nők egyharmada nem fog azonos végzettséggel rendelkező partnert találni magának. Az OECD államokra vonatkozó előrejelzése szerint ez a folyamat tovább fog erősödni, és 2027-re a diplomás nők fele nem talál majd magának végzettségének megfelelő társat.⁸ Ebből pedig az következik, hogy egyre nagyobb lesz a verseny a magas végzettséggel rendelkező férfiakért, akik viszont válogathatnak a kínáló lehetőségek közül – erősen lecsökkentve ezzel a hajlandóságukat az elköteleződésre.

AZ „OLCSÓ SZEK” ÁRA

Ugyanakkor nemcsak a (felső)oktatásban, hanem lassan az élet minden területén hátrányba kerülnek a férfiak⁹. És hogy ez miért van így, miért törik magukat egyre kevésbé a fiúk, hogy tovább tanuljanak, jól teljesítsenek? Az előbb felsoroltak mellett, amelyek kétség kívül hozzájárulnak a „férfihátrány” társadalmi kialakulásához, Mark Regnerus, amerikai szociológus szerint főként mégis azért, mert nagyon olcsón juthatnak hozzá a szexhez.

„Ha vonzó nők mindenek ellenére hajlandóak ágyba bújni veled, az élet a fiatal férfiak számára, még azok számára is, akik egyébként rosszul teljesítenek, nem annyira elviselhetetlen. [...] Amire sok fiatal férfi vágyik – azaz komolyabb elköteleződés és túl sok bonyodalom nélkül hozzájutni a szexhez – ma hétköznapi valóság.”¹⁰

„Hogy jobban megértsük, mi is történik valójában – folytatja a *Cheap Sex* (Olcsó szek)-elmélet megalkotója az előbb idézett cikkben –, érdemes elvégeznünk egy gyorsan tanuló tanfolyamot, mely a szexuálökonomiába vezet be minket, és amelyet Roy Baumeister és Kathleen Vohs fejtettek ki a legjobban.”¹¹ Ahogy ezt ők és sokan mások is már többszörösen bebizonyították: a férfiak jobban akarják a szexet, mint a nők. Egy gyakran idézett kutatásban¹² vonzó fiatal kutatók léptek oda az ellenkező nem képviselőihez, és invitálták meg őket szexuális kapcsolat létesítésére a Floridai Állami Egyetem kampuszán. A férfiak háromnegyede azonnal ráállt, míg a nők közül egy sem volt, aki igent mondott volna. „[...] a kutatások egybehangzóan azt mutatják, hogy a férfiaknak nagyobb az éhsége (*a szexre*) és kevésbé válogatósak. [...] A szex közös beleegyezésen alapuló kapcsolat, ami tehát akkor kezdődik, amikor a nő úgy dönt. És noha a „szex-trezer” kulcsa a nők kezében van, manapság nem kérnek túl sokat érte – a szex „piaci ára” jelenleg nagyon alacsony. Ennek több feltételezhető oka is van. Az egyik a mindenhol jelenlévő pornográfia: a szélessávú internet elterjedése további szexuális lehetőségeket kínál a férfiak számára – megnövekedett kínálat a magas keresletre –, ami jelentős árszabályozási lehetőséget vesz ki a nők kezéből. A hormonális fogamzásgátlás tovább csökkentette az árat. Továbbá egész egyszerűen kevesebb társadalmi korlátozás vonatkozik a szexuális kapcsolatokra, mint korábban. Ennek eredményeképpen a fiatal nők szexuális döntései ma jobban hasonlítanak a fiatal férfiak döntéseire, legalábbis huszoneves korukban.”¹³ És ha ehhez hozzávesszük a különböző internetes ismerkedési vagy szexpartnerkereső lehetőségeket, amilyen pl. a Tinder is, akkor kijelenthetjük, hogy „a szex ára” ma rendkívül alacsony. Így hát az egyik – ha nem egyenesen a – leghatásosabb motivációs eszköz, amellyel a fiatal férfiakat rá lehetett venni, hogy a rátermettségüket, megbízhatóságukat, képességeiket bizonyítsák szívük hölgye, illetve az egész társadalom előtt, elveszett. Így vezet a szexuális lehetőségek kibővülése a társadalmi energia hanyatlásához, amiről Unwin is beszél.

Annak a társadalomnak, amelyik fenn akar maradni, illetve meg akarja tartani az elért kulturális vívmányait, és nem szeretne visszafejlődni, meg kell oldania azt a problémát, hogy miként lehet a szexuális lehetőségeket a minimumon tartani (férj és feleség kizárólag egymásra korlátozza szexualitása megélését), és közben nem elnyomni sem a nőket, sem a gyerekeket, mert ez az elnyomás egyrészt embertelen, másrészt sokáig nem is tartható fenn.

⁸ A magas végzettséggel rendelkező nők az átlagnál nagyobb valószínűséggel élnek házasságban, és azt gondolhatnánk, hogy számukra kevésbé fontos a férj jövedelme, hiszen maguk is magas jövedelemmel bírnak. Ám, mint ahogy ez az alábbi cikkben idézett kutatásokból is kiderül, mégsem ez a helyzet; a férj magasabb jövedelme rendkívül fontos a párválasztás és a házasság stabilitása szempontjából is. <https://ifstudies.org/blog/better-educated-women-still-prefer-higher-earning-husbands>

⁹ Hanna Rosin: *The End of Men, The Atlantic*, 2010. július-augusztus

¹⁰ Mark Regnerus: *Sex is Cheap*, 2011. február 25., slate.com

¹¹ Roy F. Baumeister, Kathleen D. Vohs: *Sexual Economics: Sex as Female Resource for Social Exchange in Heterosexual Interactions*, 2004 (pubmed.ncbi.nlm.nih.gov)

¹² R.D. Clarke III és E. Hatfield: *Gender Differences in Receptivity to Sexual Offers, Journal of Psychology & Human Sexuality*, Vol. 2(1), 1989

¹³ Mark Regnerus: *Sex is Cheap*, 2011. február 25., slate.com

A KERESZTÉNY IDEÁL

Az eddigiek ismeretében akár azt is gondolhatnánk, hogy ez nagyjából annyira megvalósítható, mint a kecskét is jól lakatni és a káposztát is megtartani. Pedig nem így van. Tulajdonképpen megdöbbenőnek kell(ene) tartanunk, hogy egyáltalán léteznek, sőt nem hogy léteznek, hanem tömegével vannak olyan kapcsolatok, amelyekben a szexuális lehetőségek a minimumon vannak tartva, miközben a házaspárok teljes egyenlőséget élveznek, azaz nem erőszak hatására maradnak benn a házasságban. Ez pedig csak úgy lehetséges, ha mind a ketten így *akarják*, vagyis mind a ketten hisznek a monogám házasságban, azaz abban, hogy a házasság nem csupán egy szerződés (pl. adás-vételi), hanem a látható világon túlmutató, metafizikai, létegyesítő dimenziója is van. „Amit tehát Isten egybekötött, azt ember szét ne válassa!” – más szóval vallásos meggyőződésből tartanak ki egymás mellett. A keresztény házasság teremtette meg a lehetőséget arra, hogy az ember saját akaratából visszatárlhasson eredeti természetéhez: a kizárólag monogám házassághoz. (A témával bővebben az Egy forradalmi kísérlet című tanulmányunkban foglalkozunk.) Jézus Krisztus férfi és nő egyenlőségének radikálisan új szemléletét vezette be. Férfiak és nők egyaránt az Atya szeretett gyermekei, e tekintetben semmi különbség nincs közöttük, innen származik egyenlő méltóságuk is. De amint a férfiak, ugyanúgy a nők is rosszra hajló természettel rendelkeznek az eredendő bűn következtében, ezért megváltásra szorulnak. Jézus mindig a védelmébe vette a gyerekeket és a nőket, nem ítélte el még a bűnös nőket sem, ami a kor társadalmában, ahol a férfi korlátlan ura volt a feleségének és a gyerekeinek, radikálisan új dolognak számított. (Nem ítélte el a házasságtörő asszonyt, de belülről fakadó, lelkiismereti kötelezettségvé tette, hogy többet ne vétkezzen.) Korábban már tettünk említést róla, hogy Jézus megerősíti a teremtéstörténetben elhangzottakat, miszerint a házasság létegyesítő misztérium. Nézzük meg itt ismét, hogy mit mondott erről Jézus, csak most Márk evangélista szerint: „A teremtés kezdetén azonban Isten *férfivá és nővé alkotta őket. Ezért az ember elhagyja apját és anyját, a feleségéhez ragaszkodik, és a kettő egy testté lesz. Így már nem ketten vannak, hanem egy test. Amit tehát Isten egybekötött, azt ember szét ne válassa!*” (Mk 10,6-9)¹⁴

A szöveggörnyezet pedig, amiben ez a néhány mondat elhangzik, rendkívül fontos egész civilizációnk múltja, jövője, önértelmezése és eme esszé szempontjából is: „A farizeusok odajárultak hozzá, s hogy próbára tegyék, megkérdezték tőle: »Szabad-e a férfinak elbocsátani a feleségét?« Ő így felelt nekik: »Mit parancsolt nektek Mózes?« Erre azt mondták: »Mózes megengedte, hogy válólevelet írjunk és elbocsássuk.« Erre Jézus azt válaszolta nekik: »A ti keményszívűségetek miatt írta nektek e parancsot. A teremtés kezdetén azonban Isten férfivá és nővé alkotta őket. Ezért az ember elhagyja apját és anyját, a feleségéhez ragaszkodik, és a kettő egy testté lesz. Így már nem ketten vannak, hanem egy test. Amit tehát Isten egybekötött, azt ember szét ne válassa!« Odahaza a tanítványai ismét megkérdezték őt erről a dologról. Azt felelte nekik: »Aki elbocsátja a feleségét és másikat vesz, házasságtöréssel vét ellene. És ha az asszony elhagyja férjét és máshoz megy, házasságot tör.« Ekkor kisgyerekeket vittek hozzá, hogy érintse meg őket; de a tanítványok elkergették azokat, akik hozták őket. Ezt látva Jézus haragra gerjedt, és azt mondta nekik: »Engedjétek hozzám jönni a kisgyerekeket, és ne akadályozzátok őket, mert ilyeneké az Isten országa. Bizony, mondom nektek: aki nem fogadja Isten országát úgy, mint a kisgyermek, nem megy be oda.« Azután karjaiba vette őket, rájuk tette a kezét, és megáldotta őket.»¹⁵ Mint láttuk, az abszolút monogámia pogány – azaz nem keresztényi – gyakorlatában a férfi nem csak a gyerekeinek volt korlátlan ura, hanem bármikor és bármilyen indokkal eltaszithatta magától a feleségét is, akire így számkivettség, megalázottság, és gyakorta biztos halál várt. Jézus e fentebbi parancsával egyenlő értékűnek ismerte el a férfit és a nőt, és óriási lépést tett a nők társadalmi emancipációjának irányában, miközben megerősítette az abszolút monogámiát, ahogy ezt Unwin is hangsúlyozza művében. Ilyen a keresztény társadalmi ideál, amely teljesen összhangban van az ember eredendő természetével, mégis rendkívül küzdelmes megvalósítani – az eredendő bűn öröksége miatt. Az említett „keményszívű” ugyanis nem csak a mózesi időkre volt jellemző, hanem az ember mind a mai napig „keményszívű”. Ezért volt és van létjogosultsága azoknak a mozgalmaknak, amelyek a nők világszerte még mindig nagyon sokfelé tapasztalható alávetettsége és kizsákmányolása ellen harcolnak. Ugyanakkor, ahogy erre Joseph Daniel Unwin is figyelmeztet, óriásit hibázik az, aki ezt a nemek eltörlése és szexuális felszabadítása árán igyekszik elérni. „Előfordul, hogy valaki úgy gondolja, ő egyszerre szeretné élvezni a civilizáció jótéteményeit, és eltörölni a kötelező szexuális önmegtartóztatást. Úgy tűnik viszont, hogy az emberi organizmus örökletes természete olyan, hogy ez a két dolog összeegyeztethetetlen, sőt kizárja egymást. Az ilyen reformert leginkább egy olyan tapasztalatlan kisgyerekhez lehetne hasonlítani, aki egyszerre szeretné megtartani és megenni is a süteményét. Bármelyik emberi társadalom szabadon választhat, hogy vagy nagy energiákat halmoz fel, vagy élvezzi a szexuális szabadságot; a tények viszont azt mutatják, hogy nem teheti mindkettőt egyszerre egy generációnál tovább.”¹⁶

¹⁴ Mk 10, 6-9, Káldi-Neovulgáta, (szentiras.hu)

¹⁵ Mk 10, 2-16, Káldi-Neovulgáta, (szentiras.hu)

¹⁶ J.D. Unwin: *Sex and Culture*, Oxford University Press, 1934., 412

*Szerző:
Kriúdy Tamás*

*Grafikai tervezés:
Balás Benedek DLA*

*Felelős kiadó:
Dr. Máthé Zsuzsa*

Szent István Intézet 2022
szentistvanintezet.hu

A tanulmány a Batthyány Lajos Alapítvány támogatásával jelent meg.

